

Glas Slavonije

SANDA HAM, DESET GODINA GLAVNA UREDNICA ČASOPISA JEZIK

Ivšićev je Hrvatski jezik bio braničem od nasrtaja “beogradske čaršije”

Objavljeno 13. lipnja, 2015.

Prof. dr. sc. Sanda Ham, glavna urednica časopisa Jezik, časopisa za kulturu hrvatskoga književnoga jezika. Prije 65 godina, 1950., osnovano je Hrvatsko filološko društvo, Jezikov izdavač. Zaslugama HFD-a pokrenut je 1952. godine Jezik i evo, uspješan je sve do danas.

Koja je prigoda da je ovo godište časopisa Jezika posvećeno akademiku Stjepanu Babiću?

- U akademskoj je zajednici običaj istaknutim znanstvenicima, osobito sveučilišnim profesorima, o obljetnicama njihova rada ili rođenja, posvetiti zbornik radova ili koji broj znanstvenoga časopisa. U obljetničkim je izdanjima čast sudjelovati jer se ona priređuju doista velikim imenima, onima koji su svojim djelom unaprijedili hrvatsku znanost, svoju struku ili osnažili hrvatsku kulturu. Kao glavnoj urednici Časopisa Jezik pripala mi je osobita čast urediti godište Jezika koje posvećujemo akademiku Stjepanu Babiću za njegov 90. rođendan.

Postoji li osobit razlog da baš Jezik svoje stranice posveti S. Babiću?

- Nije neočekivano da se cijelo godište Jezika posveti Stjepanu Babiću, ne samo zbog toga što je Profesor doista jedno od najvećih imena hrvatskoga jezikoslovlja, nego i zbog toga što je više od pola stoljeća posvetio časopisu Jezik i zaslužan je za ugled, dugovječnost i opstanak Jezika. S. Babić u Jezikovo uredništvo ulazi 1963., a od 1970. glavni je i odgovorni urednik. Na toj je dužnosti bio pune 34 godine, do 2005. Do danas je članom Uredništva. Dakle, 52 godine posvećene Jeziku doista su godine kojima treba pristupiti s poštovanjem.

VIJEĆE ZA NORMU

Kako bi se najkraće mogla sažeti Jezikova uređivačka politika?

- Profesor ju je vrlo jasno sažeo u jednoj rečenici: “Jezik mora biti hrvatski”, i ta misao je vodio Jezikovim urednicima: Radoslavu Katičiću, Mili Mamiću, Mariju Grčeviću, Stefanu Rittgasseru. Časopis Jezik znanstveni je časopis, ali i časopis za kulturu hrvatskoga jezika. Prema kategorizaciji

Ministarstva znanosti, Jezik je časopis najvišega znanstvenoga razreda, a riječ je o hrvatskom najdugovječnijem časopisu - izlazi redovito već 62 godine.

Je li Jezik jedini časopis za kulturu hrvatskoga jezika u nas?

- Časopisni je hrvatski jezikoslovni prvak, manje je poznato, Ivšićev Hrvatski jezik iz 1938. Uz časopis Hrvatski jezik od nedavna koju prepoznatljivu odredbu – naime, 2014. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje pokrenuo je časopis istoga imena i slične tematike pa bi moglo doći do zbrke ako se upotrijebi samo ime časopisa, poglavito jer Institutov Hrvatski jezik nema čak ni napomene o tome da je 1938. - 1939. izlazio istoimeni časopis. Ako ne šire čitateljstvo, barem bi jezikoslovci trebali bi znati da Hrvatski jezik iz 2014. i Hrvatski jezik iz 1938. - 1939. nisu isti časopis, međutim, tomu nije tako. Ako se i zna da je Ivšićev Hrvatski jezik postojao, slabije se zna o svim nasrtajima “beogradske čaršije” od kojih je Ivšićev Hrvatski jezik bio braničem.

Kakav je odnos časopisa Jezika prema hrvatskoj časopisnoj baštini?

- Časopisu Hrvatski jezik izdavač je bilo Društvo “Hrvatski jezik” i izlazio je tek jednu godinu - podijelio je nesretnu sudbinu svojega urednika Stjepana Ivšića - progonjen je u NDH jer nije išao uz dlaku tadašnjim pravopisnim i jezičnim nakanama tako da je grubo smijenjen s mjesta rektora zagrebačkoga sveučilišta, u Jugoslaviji je izbačen iz onodobne JAZU i zapriječen mu je rad. Izdavač našega suvremenoga Jezika Hrvatsko filološko društvo smatralo je Hrvatski jezik Jezikovim prethodnikom do te mjere da je urednikom Jezika trebao postati Stjepan Ivšić, a Jezik se trebao zvati Hrvatski jezik. Ivšićev će Hrvatski jezik Uredništvo Jezika 1969. nazvati “jedinim Jezikovim prethodnikom u Hrvata”.

S obzirom na svoje hrvatsko usmjerenje, kako su urednici opstajali u olovnim vremenima?

- U svom dugom životu, časopis je Jezik imao samo tri urednika, osim najdugovječnijega Stjepana Babića i mene koja sam urednica posljednjih deset godina, tu je i prvi Jezikov urednik, poznati zagrebački sveučilišni profesor, Ljudevit Jonke. Vjerujem da se stariji osječki profesori hrvatskoga jezika dobro sjećaju Ljudevita Jonkea, naraštaji i naraštaji studenata učili su hrvatski jezik od njega. Profesor Jonke uređivao je Jezik plodnih i presudnih 17 godina. Biti urednikom časopisa Jezik koji u podnaslovu ima zadani okvir hrvatskoga književnog jezika nije bilo lagano u razdoblju jezičnoga unitarizma u Titovoj Jugoslaviji, u vremenu političkih pritisaka i neslobode. Urednici su Jezika podnosili i podnose svoj teret, svaki na svoj način. Lj. Jonke bio je na optuženičkoj klupi zbog Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga jezika, a S. Babiću nakon Hrvatskoga proljeća partijska organizacija Filozofskoga fakulteta nije dopustila biti urednikom Jezika pa je neko vrijeme uređivao Jezik iz sjene.

Utječu li suvremena jezičnopolitička zbivanja na Jezik? Je li Jezik prihvatio Institutov pravopis?

- I naše demokratsko i slobodarsko vrijeme, barem bi takvim trebalo biti u slobodnoj Hrvatskoj, nosi svoj križ. Očekivalo se da će se književni jezik slobodnije razvijati, a znanstveni časopisi imati potpunu slobodu - dakako onu koja je u okvirima dobrih običaja i moralnih vrijednosti. Međutim, svjedočili smo 2012. nasilnom političkom raspuštanju Vijeća za normu, a već 2013. izbacivanju jednoga pravopisa iz škola da bi se uveo drugi. Iz škola je izbačen Hrvatski školski pravopis Babić-Ham-Mogušev da bi se uveo Institutov Hrvatski pravopis. Budući da nije bilo stručnih zamjeraka Hrvatskomu školskomu pravopisu, može se reći da je ministar Jovanović dekretom izbacio jedan pravopis iz škola i dekretom uveo drugi. Na isti su način i izdavači školskih priručnika prošli - dekretom im je određeno da u novim udžbenicima imaju primijeniti i novi pravopis. O tom se vrlo otvoreno i izravno piše u Jeziku, a urednici i suradnici Jezika istupali su u javnosti zauzimajući se za povratak Vijeća, smatrajući da Vijeće nije važno samo za hrvatsku trenutačnu jezičnu situaciju, nego i za budućnost hrvatskoga jezika. U prošlom smo godištu Jezika

nastavili pisati o pravopisnim pitanjima, kritizirajući način donošenja novoga hrvatskoga pravopisa i konkretna pravopisna rješenja.

SLOBODA RIJEČI

Ako su Jezikovi urednici izloženi pritiscima, kakve su sudbine autora?

- Bilo je u Jezikovoj dugoj povijesti i zabranjenih autora, ali do sada nije bilo sudski tuženih. Na žalost, upravo se to dogodilo Jezikovoj autorici Nataši Bašić. Ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje Željko Jozić u ime je Instituta pokrenuo kazneni postupak zbog članka objavljenoga u 1.-2. broju 61. godišta Jezika. Riječ je o kritici Institutova pravopisa. Prvi je to put nakon suđenja Lj. Jonkeu zbog Deklaracije iz 1967. da hrvatski jezikoslovac kazneno odgovara zbog svojih jezikoslovnih uvjerenja i vrijednosnih sudova. U Jonkeovo je vrijeme takvo što i očekivano, ali danas kazneno goniti zbog slobodne riječi i neslaganja s tuđim mišljenjem, grubo je narušavanje digniteta hrvatske akademske zajednice. To je na određeni način pokazala i pravomoćna presuda Zagrebačkoga županijskoga suda od 31. ožujka ove godine, kojom je optužba odbačena. Pokazalo se da nije točno, kako to kaže presuda, da se naša autorica ogriješila o Zakon: “kako to tvrdi optužba i kako to nastoji prikazati svjedok Jozić, već se dijelom radi o istinitim tvrdnjama a dijelom o vrijednosnim sudovima. Sve to izraženo u članku okrivljenice u kojemu se kritički propituje i analizira pravopis objavljen od strane pravne osobe - privatnog tužitelja Instituta za jezik i jezikoslovlje, u cilju probitka struke i mogućih pronalaza boljih rješenja”.

Razgovarala: Narcisa VEKIĆ

PROTUZAKONITO ILI ZABRANJENO

Pritisak se osjeća još i danas

Jeste li kao urednica izloženi pritiscima zbog neprihvatanja Institutova pravopisa?

Činjenicu da Jezik ostaje pri pravopisnim načelima za koje se njegovi urednici zauzimaju, a to su načela iz Babić-Moguševa pravopisa, skandaliziralo se kao da je riječ o nečem protuzakonitom ili zabranjenom, a ne normalnom slobodnom i demokratskom izboru urednika Jezika. Pritisak se osjeća još i danas - ravnatelj Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje od Jezikova je izdavača HFD-a u dva navrata tražio da mene, kao glavnu urednicu Jezika, smijeni zbog okolnosti vezanih uz činjenicu da Jezik objavljuje kritiku Institutova pravopisa. Dakako, HFD nije popustilo pod pritiscima - riječ o slobodnom i neovisnom Društvu čije Predsjedništvo čine ugledni sveučilišni profesori i urednici mnogih istaknutih hrvatskih jezikoslovnih i književnih časopisa.

Svjedočili smo 2012. nasilnom političkom raspuštanju Vijeća za normu, a već 2013. izbacivanju jednoga pravopisa iz škola da bi se uveo drugi...